

EUROOPA KOMISJON

Brüssel, 18.5.2011
KOM(2011) 275 lõplik

2011/0129 (COD)

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV

**millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse
miinimumnõuded**

{KOM(2011) 274}

{KOM(2011) 276}

{SEK(2011) 580}

{SEK(2011) 581}

SELETUSKIRI

1. ETTEPANEKU TAUST

Käesolev ettepanek on osa õigusloomepaketist, mille eesmärk on tugevdada kuriteoohvrite õigusi Euroopa Liidus ning millesse kuuluvad lisaks direktiivi ettepanekule ka teatis kuriteoohvrite õiguste tugevdamise kohta ELis ja tsiviilasjades kohaldatavate kaitsemeetmete vastastikust tunnustamist käsitleva määruse ettepanek.

Euroopa Komisjon on Stockholmi programmile ja selle rakendamise tegevuskavale¹ tuginedes seadnud kuriteoohvrite kaitse ja miinimumnõuete kehtestamise strateegiliselt oluliseks eesmärgiks². Nende dokumentide kohaselt on kuriteoohvrite õigused ELi poliitikas väga tähtsal kohal ning nendes kinnitatakse vajadust ja tahet luua kuriteoohvrite õiguste tagamiseks ühtne ja kooskõlastatud lähenemisviis, kooskõlas 2009. aasta oktoobris toimunud justiits- ja siseküsimuste nõukogu istungi järeldustega³.

Euroopa Liit on seadnud eesmärgiks säilitada ja arendada vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala, mille nurgakivi on ELis tsiviil- ja kriminaalasjades tehtavate kohtuotsuste ja õigusasutuste muude otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõte. 27. oktoobril 2010. aastal avaldatud komisjoni aruandes ELi kodakondsuse kohta⁴ analüüsitakse, kuidas kõrvaldada ELi kodanike õiguste teostamist piiravad takistused, täpsustades üksikisikutele ELi tasandil antud õiguste sisu. Sellele lähenemisviisile vastab nii kuriteoohvrite õiguste kui ka kuriteos kahtlustavate ja süüdistatavate menetlusõiguste parem tagamine kriminaalmenetluses.

Euroopa Liit on juba asunud tegutsema kuriteoohvrite õiguste eest kriminaalmenetluses, võttes vastu 15. märtsi 2001. aasta nõukogu raamotsuse ohvrite seisundi kohta kriminaalmenetluses (2001/220/JSK). Kuigi selles valdkonnas on olukord teataval määral paranenud, ei ole raamotsuse eesmäärke täielikult saavutatud.

Ka Euroopa Parlament on kutsunud nõukogu üles võtma vastu tervikliku õigusraamistiku, mis pakuks kuriteoohvritele kõige laiemat kaitset⁵. 26. novembri 2009. aasta resolutsioonis⁶ naistevastase vägivalla kaotamise kohta kutsus parlament liikmesriike üles täiustama naistevastase vägivalla kõigi vormide vastu võitlemist käsitlevaid seadusi ja riiklikke tegevuspõhimõtteid ning võitlema naistevastase vägivalla põhjustega, eelkõige ennetusmeetmete kaudu, ning kutsus Euroopa Liitu üles tagama kõigile vägivalla ohvritele õiguse abile ja toetusele. Euroopa Liidu toimimise lepingu 19. deklaratsioonis, mis on lisatud valitsustevahelise konverentsi lõppaktile, kutsutakse liikmesriike üles võtma kõik vajalikud meetmed, et hoida ära perevägivallategusid, karistada nende toimepanemise eest ning toetada ja kaitsta nende ohvreid.

¹ ELT C 115, 4.5.2010, lk 1; KOM(2010) 171.

² KOM(2010) 623.

³ Justiits- ja siseküsimuste nõukogu 2969. istung, 23.10.2009, 14936/09 (Presse 306)

⁴ 2010. aasta aruanne ELi kodakondsuse kohta - ELi kodanike õigusi piiravate takistuste kõrvaldamine, KOM(2010) 603.

⁵ Euroopa Parlamendi 7. mai 2009. aasta resolutsioon Euroopa Liidu kriminaalõiguse ala loomise kohta (INI/2009/2012).

⁶ P6_TA (2009)0098.

Euroopa Liidus kriminaalasjades tehtav õiguslane koostöö tugineb kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttele. Vastastikuse tunnustamise põhimõte saab tõhusalt toimida ainult vastastikuse usalduse õhkkonnas, kus mitte ainult õigusasutused, vaid ka kõik teised, kes osalevad kriminaalasjades õigusemõistmises, ja ka isikud, kellel on selle vastu õigustatud huvi, saavad olla kindlad selles, et liikmesriikide õigusnormid selles valdkonnas on piisavad, ja ka selles, et neid norme kohaldatakse korrektselt. Kui kuriteoohvrite õiguste suhtes ei ole kehtestatud samu miinimumnõudeid kogu ELis, võib see vastastikust usaldust erinevate menetlusnormide ja kuriteoohvrite kohtlemisega seotud probleemide tõttu vähendada.

Ühised miinimumnõuded peaksid suurendama usaldust kõikide liikmesriikide kriminaalkohtusüsteemide vastu, mis omakorda peaks tõhustama õigusala koostööd vastastikuse usalduse õhkkonnas ja edendama põhiõiguste kultuuri ELis. Ühised miinimumnõuded peaksid aitama kõrvaldada ka takistusi kodanike vabale liikumisele, kuna selliseid ühiseid nõudeid tuleks kohaldada kõigi kuriteoohvrite suhtes.

Kooskõla Euroopa Liidu muude põhimõtete ja eesmärkidega

Käesoleva ettepaneku eesmärk on tagada, et kuriteoohvrite vajadustest, mis seonduvad suure hulga ELi tegevusvaldkondadega, oldaks teadlik ja et ohvreid aidataks igakülgset. Eelkõige on kuriteoohvrite õiguste kaitse seotud inimkaubandust, laste seksuaalset kuritarvitamist ja ärakasutamist, naistevastast vägivalda, terrorismi, organiseeritud kuritegevuse ning liikluskuritegude eest määratud karistuste täitmist käsitlevate ELi tegevuspõhimõtete ja õigusaktidega, millest see moodustab olulise osa.

Ettepanekuga täiendatakse kehtivaid õigusakte, eelkõige nõukogu direktiivi 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset,⁷ nõukogu direktiivi, milles käsitletakse laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust (direktiivi üle käivad praegu läbirääkimised),⁸ ja nõukogu raamotsust 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta,⁹ mida on muudetud nõukogu 28. novembri 2008. aasta raamotsusega 2008/919/JSK,¹⁰ ja arendatakse nendes sätestatud edasi. Ettepanekuga kehtestatakse miinimumnõuded kuriteoohvrite õiguste kaitseks, mille tulemusena paraneb ohvrite kaitse üldiselt ELi õiguses ja poliitikas. Õigusaktides, mis käsitlevad näiteks terroriakte, inimkaubandust, laste seksuaalset kuritarvitamist ja ärakasutamist ning lastepornot, on arvesse võetud teatavate kuritegude ohvriks langenud isikute konkreetseid vajadusi. Käesoleva ettepanekuga kehtestatakse aga horisontaalne raamistik, tagamaks kõigi kuriteoohvrite õigused, sõltumata sellest, mis liiki kuriteoga tegemist oli või mis asjaoludel või kus see toime pandi. Käesoleva ettepaneku sätted on kooskõlas eelnimetatud valdkondades rakendatud põhimõtetega.

Käesolev direktiiv ei mõjuta teiste ELi õigusaktide sätteid, milles käsitletakse sihipärasemalt eriti kaitsetute kuriteoohvrite erivajadusi. Eelkõige kohaldatakse inimkaubanduse täiskasvanud ohvrite suhtes nõukogu direktiivis 2011/36/EL sätestatud meetmeid, mis vastavad käesoleva direktiivi artiklile 12, artikli 20 punktile b ning artikli 21 lõike 3 punktidele a, c ja d. Inimkaubanduse lapsohvrite suhtes kohaldatakse nõukogu direktiivis 2011/36/EL sätestatud meetmeid, mis vastavad käesoleva direktiivi artiklitele 12 ja 20, artikli

⁷ ELT L 101, lk 1.

⁸ ELT L [...].

⁹ EÜT L 164, 22.6.2002, lk 3.

¹⁰ ELT L 330, 9.12.2008, lk 21–23.

21 lõike 2 punktidele a, b ja c ja lõikele 3 ning artiklile 22. Seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno lapsohvrite suhtes kohaldatakse nõukogu direktiivis [...] / [...] / EL [milles käsitletakse laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust] sätestatud meetmeid, mis vastavad käesoleva direktiivi artiklitele 12 ja 20, artikli 21 lõike 2 punktidele a, b ja c, artikli 21 lõikele 3 ning artiklile 22.

Terroriaktide ohvrite vajadusi hakatakse paremini kindlaks tegema, neid teavitatakse rohkem menetluse käigust ja neile pakutakse menetluse ajaks piisavat kaitset. Kuigi käesolev ettepanek ei käsitle liikluskuritegude ohvrite spetsiifilisi vajadusi üksikasjalikult, hakatakse ka nende vajadusi paremini mõistma, kui ollakse neist paremini teadlikud, õigusala töötajate kultuurilised hoiakud ja hindamisviisid paranevad, eelkõige, mis puudutab ohvrite ravi enne seda, kui on kindlaks tehtud, et toime on pandud konkreetne kuritegu.

Inimkaubanduse, laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno ohvrite puhul rakendatud lähenemisviisi järgides käsitletakse ka käesolevas ettepanekus kaitsetute kuriteoohvrite erivajadusi järjepidevalt.

Tulevikku on kavandatud meetmed teatavate kuriteoohvrite rühmade, nagu terroriaktide ja organiseeritud kuritegevuse ohvrite õiguste kaitseks. Eelkõige on kavas analüüsida terroriaktide ohvrite õiguste kaitset esinevaid õiguslikke lünki, et nende olukorda Euroopas parandada.

Ettepaneku valdkonnas kehtivad õigusnormid

- inimkaubandus, mille puhul on ohvrite õiguste kaitse sisse viidud nõukogu direktiiviga 2011/36/EL, kusjuures erilist tähelepanu on pööratud lastele, keda inimkaubandus eriti ohustab¹¹,
- laste seksuaalne kuritarvitamine ja ärakasutamine ning lasteporno, mille puhul käsitletakse nende laste erivajadusi, kes on langenud nimetatud kuritegude ohvriks¹²,
- lapse õigusi käsitlev ELi tegevuskava, mille üks peamisi eesmärgi on muuta õiguskaitseüsteemid lastesõbralikumaks. Kriminaalmenetlusse kaasatud lapsohvrite negatiivseid kogemusi tuleks vähendada ja kuriteo ohvriks langenud lastele tuleks anda võimalus kriminaalmenetluses aktiivselt osaleda¹³,
- nõukogu direktiiv 2004/80/EÜ, mis käsitleb kuriteoohvrite hüvitise maksmist ja mille eesmärk on hõlbustada hüvitise saamist olukordades, kus kuritegu pandi toime muus riigis kui kuriteoohvri elukohariik¹⁴,
- võitlus naistevastase vägivallega, mis on 2010.–2015. aasta soolise võrdõiguslikkuse strateegia strateegiline prioriteet ja Daphne III programmi üks peamisi eesmärgi¹⁵,
- terroriaktide ohvrite õiguste kaitse¹⁶.

2. HUVITATUD ISIKUTEGA KONSULTEERIMISE JA MÕJU HINDAMISE TULEMUSED

Konsultatsioonid viidi läbi vastavalt komisjoni nõuetele. Käesoleva ettepaneku mõjuhindangu ettevalmistamise käigus osalesid põhjalikes aruteludes kavandatava õigusakti üle erineva taustaga eksperdid, sealhulgas riigiasutuste, õiguskaitseasutuste, vabaihenduste, rahvusvaheliste organisatsioonide ja ülikoolide esindajad.

Komisjon tellis mõjuhindangu koostamise toetamiseks ühe välisuuringu ja lisaks telliti uuring, et analüüsida, mis võimalused on tagada, et lähenemiskeelu mõju ei kaoks, kui kaitstav isik reisib või kolib teise liikmesriiki¹⁷. Samuti kasutati kahe küsimustiku tulemusi: välisuuring, mille käigus konsulteeriti 384 avaliku ja erasektori esindajaga ja saadi 119 vastust, ning

¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta direktiiv 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/629/JSK

¹² Direktiivi ettepanek, milles käsitletakse laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust ja millega tunnistatakse kehtetuks raamotsus 2004/68/JSK.

¹³ Euroopa Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele - Lapse õigusi käsitlev ELi tegevuskava, KOM(2011) 60, 15.2.2011.

¹⁴ Nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/80/EÜ, mis käsitleb kuriteoohvrite hüvitise maksmist, ELT L 261, 6.8.2004, lk 15.

¹⁵ Komisjoni teatis nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele – Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse strateegia 2010–2015, KOM(2010) 491.

¹⁶ Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsus 2002/475/JSK terrorismivastase võitluse kohta, muudetud nõukogu 28. novembri 2008. aasta raamotsusega 2008/919/JSK (ELT L 330, 9.12.2008, lk 21–23).

¹⁷ Hess Burkhard, „Feasibility Study: The European Protection Order and the European Law of Civil Procedure“, varsti kättesaadav aadressil: http://ec.europa.eu/justice/index_en.htm.

projekt *Victims in Europe*,¹⁸ mille puhul saadi õiguslikku rakendamist käsitlevale küsimustikule 97 vastust ja organisatsiooniküsimustikule 218 vastust.

Mõjuhindangu koostamise käigus korraldas komisjon konsultatsiooni, mis oli avatud nii laiemale üldsusele kui ka vabaihendustele ja riigiasutustele ning mille raames soovis komisjon teada saada osalejate arvamusi selle kohta, mil moel peaks EL kuriteohvrite olukorda parandama. Komisjon sai vastamistähtaja jooksul 77 vastust.

Ekspertide, vabaihenduste ja liikmesriikide esindajate kohtumine toimus 18.–19. veebruaril 2010 ning sellele järgnes õigusfoorum 14. aprillil 2010.

Lisaks otsekonsulterimisele on komisjon kasutanud ka hulka uuringuid ja väljaandeid¹⁹.

Mõjuhindangu tulemusena leiti, et 2001. aasta raamotsus tuleb asendada uue direktiiviga, mis sisaldaks konkreetseid kohustusi kuriteohvrite õiguste tagamise vallas. Õigusaktidele peaksid rakendamise hõlbustamiseks järgnema praktilised meetmed. See oleks antud valdkonnas esimene samm, kuid kavas on veel uuringuid ja meetmeid, mis käsitleksid eelkõige kuriteohvritele hüvitise maksmise ja neile õigusabi tagamisega seotud küsimusi.

3. ETTEPANEKU ÕIGUSLIK KÜLG

Hulk nõukogu raamotsuse 2001/220/JSK (ohvrite seisundi kohta kriminaalmenetluses) sätteid on algsel kujul säilitatud või on neid selgema sõnastuse huvides veidi muudetud. Näiteks vastavad direktiivi ettepaneku artiklid 9, 12, 14, 15, 16 ja 25 raamotsuse artiklitele 3, 6, 9, 11 ja 12. Järgnevad kommentaarid puudutavad neid artikleid, millega raamotsuse sätetesse sisulisi muudatusi tehti.

Artikkel 2 – Mõisted

Direktiivi eesmärk on, et kõigi kuriteohvrite õigused oleksid tagatud miinimumnõuete kehtestamisega kogu ELis. Eelkõige nähakse direktiivi sätetega ette kuriteohvrite pereliikmetele vajalik tugi ja kaitse, kuna kuritegu mõjutab ka neid, nad võivad sattuda teisele viktimizeerimise ohvriks ja on oht, et kurjategija või temaga seotud isikud võivad neid taga kiusata ja hirmutada. Kõik direktiivi sätted kohalduvad ka kuriteo tagajärjel surma saanud isiku pereliikmete suhtes, kuna sellistel isikutel on kriminaalmenetluse vastu eriline ja õigustatud huvi võrreldes ellu jäänud kuriteohvri pereliikmetega ja neid loetakse tihti kuriteohvri esindajateks.

¹⁸ APAV/Victim Support Europe, project „Victims in Europe“, 2009 (edaspidi „APAV-i aruanne“).

¹⁹ Vt nt. APAV-i aruanne „The Implementation of the EU Framework Decision on the standing of victims in the criminal proceedings in the Member States of the European Union“, Lissabon 2009; Bulgarian Centre for the Study of Democracy, Project ONE: Member States' legislation, national policies, practices and approaches concerning the victims of crime, Sofia 2009.

Artiklid 3, 4, 5 ja 6 – Õigus teavet saada ning õigus mõista ja olla mõistetud

Nende artiklite eesmärk on tagada, et kuriteoohvrid saavad piisavalt teavet neile arusaadaval kujul, et neil oleks võimalik oma õigusi täielikult teostada ja tunda, et neisse suhtutakse lugupidavalt. Teave peaks olema kättesaadav sellest hetkest alates, kui kuriteoohver esitab kuriteokaebuse, samuti regulaarselt kriminaalmenetluse jooksul. Teavet tuleks anda kriminaalasja uurimise edenemise kohta. Teave peaks olema piisavalt üksikasjalik, et võimaldada kuriteoohvri teha teadlikke otsuseid kriminaalmenetluses osalemise kohta ja oma õiguste teostamise kohta, eelkõige siis, kui kuriteoohver otsustab, kas taotleda kriminaalasja menetlemisest loobumise otsuse läbivaatamist.

Kuriteoohvritel võib eri põhjustel olla raskusi tavapärase kirjalikult esitatud teabe mõistmisel. Eelkõige võib juhtuda, et kuriteoohver ei oska keelt, milles teave on esitatud. Mõju võivad avaldada ka sellised tegurid, nagu ohvri vanus, küpsus, vaimsed ja emotsionaalsed võimed, kirjaoskuse tase ja võimalikud puuded, nt nägemis- või kuulmispuue, mis võib raskendada või takistada ohvri teabe mõistmist. Seetõttu tuleks teavet võimaluse korral esitada eri kujul eelnimetatud tegureid arvesse võttes.

Artikkel 7 – Õigus ohvriabiteenustele

Artikli 7 eesmärk on tagada, et kuriteoohvri oleks võimalik saada abiteenusi, mille raames antakse talle teavet, teda nõustatakse, talle pakutakse emotsionaalset ja psühholoogilist tuge ning praktilist abi, mis on ohvri kuriteost taastumisel tihti ülioluline ning mis aitab tal toime tulla kuriteost ja kriminaalmenetlusest tekkinud stressiga.

Kuriteoohvrile tuleks tuge pakkuda võimalikult kiiresti pärast kuriteo toimepanekut, sõltumata sellest, kas kuriteost on õiguskaitseasutustele teatatud või mitte. Ohvriabiteenused võivad mängida olulist rolli kuriteoohvri otsuses, kas kuriteost teatada või mitte. Kuriteoohver võib vajada abi nii kriminaalmenetluse kui ka edasise elu jooksul. Ohvriabiteenuseid võivad osutada riigiasutused ja vabavõimeorganisatsioonid. Teenused ei tohiks olla seotud ülemäärase bürokraatia ja formaalsustega, kuna see võib vähendada nende reaalselt kättesaadavust. Abiteenust võib osutada eri viisidel, nt näost näkku kohtumistel, telefoni teel või muid kaugsuhtlusvahendeid kasutades, et pakkuda teenuseid võimalikult suures piirkonnas ja ulatuses. Teatavad kuriteoohvrite rühmad, sealhulgas seksuaalvägivalla, vihakuritegude, nagu soolise vägivalla ja rassivihast ajendatud kuritegude ning terroriaktide ohvrid vajavad tihti nende suhtes toime pandud kuriteo iseärasuste tõttu spetsialiseeritud abiteenuseid, mis peaksid võimaluse korral neile kättesaadavad olema.

Kuigi abiteenuste osutamine ei tohiks sõltuda sellest, kas kuriteoohver esitab kuriteokaebuse politseile või muule pädevale asutusele, on õiguskaitseasutustel tihti parimad võimalused teavitada kuriteoohvreid abiteenuste olemasolust. Seetõttu soovitatakse liikmesriikidel luua sobivad tingimused kuriteoohvrite suunamiseks abiteenuste osutajate juurde, tagades muu hulgas, et andmekaitsemeetmetest kinni peetakse.

Artikkel 8 – Kuriteoohvri õigus kuriteokaebuse kättesaamise kinnitamisele

Artikli eesmärk on tagada, et kui isik esitab kuriteo kohta kuriteokaebuse, saab kuriteoohver selle kohta ametliku kinnituse, millele ta saab edaspidi õiguskaitseasutustega suheldes viidata.

Artikkel 9 – Õigus anda selgitusi

Artikli eesmärk on tagada, et kuriteoohvril oleks võimalus kriminaalmenetluse käigus anda esialgset ja täiendavat teavet ning esitada oma seisukohti ja tõendeid. Selle õiguse täpsem sisu määratakse kindlaks liikmesriikide õigusaktidega ja see võib ulatuda põhiõigusest anda pädevale õiguskaitseasutusele teavet ja esitada tõendeid kuni laiemate õigusteni, nagu õigus, et isiku esitatud tõendeid võetakse arvesse, õigus nõuda, et teatavad tõendid kogutakse ja kohtuistungil esinemise õigus.

Artikkel 10 – Õigused kriminaalasja menetlemisest loobumise otsuse korral

Artikli eesmärk on võimaldada kuriteoohvril kontrollida, kas kehtivatest menetlusnõuetest on kinni peetud ja kas otsus konkreetse isiku suhtes kriminaalmenetlus lõpetada on korrektne. Täpsemad kontrollivahendid sätestatakse liikmesriikide õigusaktides. Kontrolli peaks aga igal juhul läbi viima kriminaalasja menetlemisest loobumise otsuse teinud isikust või asutusest erinev isik või asutus.

Artikkel 11 – Õigus tagatistele seoses lepituse ja muude taastava õigusemõistmise teenustega

Taastava ehk restoratiivse õigusemõistmise teenuste hulka kuulub hulk teenuseid, mis võivad olla seotud kriminaalmenetlusega ja mida võidakse osutada enne kriminaalmenetlust, sellega paralleelselt või pärast seda. Selliseid teenuseid võidakse pakkuda teatavate kuriteoliikide puhul või ainult juhul, kui on tegemist täiskasvanud või lapskurjategijaga. Taastava õigusemõistmise teenused on näiteks lepitus kuriteoohvri ja teo toimepanija vahel, pere ja lähikondlaste nõustamine (ingl. k. *family group conferencing*) ning kogukondlik karistuse määramine (ingl. k. *sentencing circles*).

Artikli 11 eesmärk on tagada, et kui selliseid teenuseid osutatakse, oleksid olemas tagatised vältimaks kuriteoohvri edasist viktimizeerimist kogu protsessi tulemusena. Taastava õigusemõistmise teenuste osutamisel tuleks eelkõige arvesse võtta kuriteoohvri huve ja vajadusi, leevendada talle osaks saanud kahju ja vältida edasise kahju tekkimist. Kuriteoohvri osalemine taastava õigusemõistmise protsessides peaks olema vabatahtlik, millest tuleneb ka, et kuriteoohver peaks olema nende protsessidega seotud ohtudest ja nende kasulikkusest piisavalt hästi informeeritud, et teha osalemise kohta teadlik otsus. Eeltoodust tuleneb ka, et juhul kui jõudude ebavõrdsus kuriteoohvri ja kurjategija vahel või ohvri vanus, küpsus või vaimsed võimed võivad piirata või vähendada tema võimet teadlikult otsustada või võivad osutada takistuseks taastava õigusemõistmise protsessiga positiivse tulemuse saavutamisel, tuleks seda protsessi algatamisel ja läbiviimisel arvesse võtta. Kuigi eraviisiliselt läbiviidav menetlus peaks üldiselt jääma konfidentsiaalseks, kui osapooled teisiti kokku ei lepi, tuleks teatavad tegurid, nagu taastava õigusemõistmise protsessi jooksul tehtud ähvardused, siiski avalikes huvides õiguskaitseasutustele teatavaks teha. Kokkulepe osapoolte vahel tuleks igal juhul saavutada vabatahtlikult.

Artikkel 13 – Õigus kulude hüvitamisele

Säte vastab raamotsusele 2001/220/JSK ja sellega antakse kriminaalmenetluses osalevatele kuriteoohvritele õigus kulude hüvitamisele. Sätte kohaselt hüvitatakse kulud ka kuriteoohvrile, kes osaleb kohtuistungil ilma kriminaalmenetluses osalemata. Sätte eesmärk on tagada, et kuriteoohvril ei jääks rahaliste vahendite puudumise tõttu kohtuistungil käimata ja õigusemõistmine nägemata.

Artikkel 18 – Kaitsetu kuriteoohvri määratlus

Artikli eesmärk on tagada, et kuriteoohvrile lähenetakse individuaalselt ja et luuakse ühtne süsteem selliste kaitsetute kuriteoohvrite kindlaksmääramiseks, kelle puhul võib kriminaalmenetluse jooksul tekkida vajadus erimeetmete kohaldamiseks.

Kõik kuriteoohvrid on pärast kuriteo ohvriks langemist kaitsetus seisundis ning neid tuleb kohelda lugupidavalt ja hoolikalt. Kuid mõned ohvrid on eriti vastuvõtlikud edasise viktimizeerimise ja hirmutamise suhtes süüdistatava või kahtlustatava või nendega seotud isikute poolt. Lisaks sellele on mõnede ohvrite puhul oht, et kriminaalmenetluses osalemine võib neile täiendavat pinget ja kahju tekitada, kas tõendite kogumise või muul viisil menetluses osalemise tõttu. Selliste ohvrite puhul tuleb tarvitusele võtta erimeetmed, et vähendada edasise kahju tekkimise tõenäosust.

Artiklis sätestatakse, et kuriteoohvri vastuvõtlikkus sellise kahju suhtes tuleb kindlaks määrata arvestades ohvri isikuomadusi ja tema suhtes toime pandud kuriteo olemust või liiki. Enamik lapsi ja puuetega isikuid on oma isikuomaduste tõttu sellise kahju suhtes eriti vastuvõtlikud. Lapsed ja puuetega isikud saab määratleda kaitsetute kuriteoohvrite rühmana ja enamikul juhtudel vajavad nad ka eritoetusmeetmeid. Kuriteoliigi põhjal teistesse kategooriatesse kuuluvad ohvrid, nagu seksuaalvägivalla, sealhulgas seksuaalse ärakasutamise ohvrid ja inimkaubanduse ohvrid, on samuti enamikul juhtudel menetluse jooksul edasise viktimizeerimise suhtes vastuvõtlikud.

Samal ajal tõdetakse artiklis 18, et iga kuriteoohver on indiviid, kes reageerib kuriteole omal moel ning kelle vajadused ja nõrkused võivad erineda teiste ohvrite reaktsioonidest. Kuriteoohver võib olla vastuvõtlik edasise kahju tekkimisele hoolimata sellest, et ta ei kuulu ühtegi määratletud kaitsetute kuriteoohvrite kategooriasse. Seetõttu tuleb luua individuaalsel lähenemisel põhinev hindamissüsteem, et kindlaks teha, millised kuriteoohvrid on sellise kahju suhtes vastuvõtlikud ja neile piisavat kaitset pakkuda. Selline lähenemine on kuriteoohvri taastumise seisukohast äärmiselt oluline ning aitab tagada, et talle pakutakse menetluse ajal ja pärast seda vajalikku abi ja kaitset. See aitab vältida teisest ja korduvat viktimizeerimist ja hirmutamist ning võimaldab kuriteoohvrile tõhusamat juurdepääsu õiguskaitsele. Eelkirjeldatud lähenemisviisi rakendamisel tuleb aga siiski arvesse võtta, kui tõenäoline on, et kriminaalmenetlus algatatakse ja et kuriteoohver vajab eritoetusmeetmeid. Eelkõige on individuaalsel hindamisel kasulikud kriteeriumid kuriteo raskusaste ja ohvrile tekitatud ilmne kahju.

Individuaalse hindamisega tuleks kindlaks määrata kuriteoohvri vajadused menetluse jooksul ja talle ohvriabiteenuste osutamise vajalikkus. Ametnikud, kellega kuriteoohver esmalt kokku puutub, kui esitatakse kuriteoteade, peaksid olema saanud vastava koolituse ja juhised ning peaksid kasutama selliseid töövahendeid ja reeglistikku, mis võimaldaksid neil kuriteoohvrite vajadusi ühetaoliselt hinnata.

Individuaalsel hindamisel tuleks arvesse võtta tegureid, mis võivad suurendada kuriteoohvri edasise viktimizeerimise või hirmutamise tõenäosust menetluse jooksul. Eelkõige tuleks arvesse võtta seda, kes on süüdistatav, kas ohvril on varem olnud kokkupuuteid kuritegevusega, ja seda, milline on kuriteo liik või olemus, nagu vihakuriteod, organiseeritud kuritegevus või terrorism. Terroriaktide ohvritele tuleb igal juhul erilist tähelepanu pöörata, pidades silmas, et terroriaktid võivad ulatuda massitapmistest kuni üksikisikute vastu suunatud terroriaktideni.

Artikkel 19 – Õigus vältida kokkupuuteid kuriteoohvri ja teo toimepanija vahel

Artikkel kajastab 2001. aasta raamotsuse artikli 8 sisu ja selle eesmärk on tagada, et kui kuriteoohver peab kriminaalmenetluses osalemise käigus viibima teatavates ruumides või hoonetes või neid külastama, tuleb võtta asjakohased meetmed tagamaks, et ohver ei peaks kokku puutuma süüdistatava(te) või kahtlustatava(te)ga. Selleks on mitmeid võimalusi, näiteks eraldi ooteruumide sisseseadmine või kuriteoohvrite ja süüdistatavate saabumise ajastamine vastavalt vajadusele. Ka riigiametnikele pakutavast heast tavast ja juhustest võib olla abi kuriteoohvri ja süüdistatava või kahtlustatava kokkupuudete vältimisel.

Artikkel 20 – Kuriteoohvri õigus saada kriminaalmenetluses ülekuulamisel kaitset

Artikli eesmärk on vältida edasist viktimizeerimist, tagades, et kuriteoohver kuulatakse üle menetluse võimalikult varajases staadiumis ja et tema kontaktid õiguskaitseasutustega oleksid nii sujuvad kui võimalik, samal ajal jälgides, et ohver ei peaks õiguskaitseasutustega suhtlema rohkem kui menetluse jaoks absoluutselt vajalik. Ülekuulamiste planeerimisel tuleks arvesse võtta nii kuriteoohvri vajadusi kui ka tõendite kogumise kiireloomulisust. Kuriteoohvril võib ülekuulamisel kaasas olla enda valitud usaldusisik. Seda õigust tuleks piirata ainult erandolukorras ja ka siis ainult konkreetse isiku suhtes. Sellisel juhul peaks ohvril olema lubatud kaasa võtta mõni teine enda valitud isik.

Artiklid 21 ja 22 – Kaitsetute ohvrite, sealhulgas laste õigus saada kriminaalmenetluses kaitset

Artikli 21 eesmärk on tagada, et kui kuriteoohver kuulub kaitsetute kuriteoohvrite hulka, kes on vastuvõtlikud edasise viktimizeerimise ja hirmutamise suhtes, tuleks võtta asjakohased meetmed, et vältida sellist negatiivset mõju ohvrile. Meetmeid tuleks võtta kogu kriminaalmenetluse jooksul, nii algse uurimise kui süüdistusakti koostamise kui ka kohtuistungite ajal. Menetluse staadiumist sõltub, millised meetmed on parajasti asjakohased.

Kuriteo uurimise ajal tuleb kuriteoohvri ülekuulamisel tagada talle minimaalne kaitse tase. Ülekuulamine tuleks läbi viia äärmise viisakusega, ülekuulamist toimetavad ametnikud peaksid selleks olema läbinud vastavasisulise koolituse. Koolituse tulemusena peaksid ametnikud olema tuttavad asjakohaste ülekuulamise meetoditega, mille kasutamisel arvestatakse kuriteoohvri olukorra eripäraga, tekitatakse talle nii vähe pinget kui võimalik ja kogutakse kvaliteetseid tõendeid kriminaalmenetluse jätkamiseks. Sõltuvalt kuriteoohvri vastuvõtlikkusest võib olla vajalik, et ülekuulamised korraldatakse ainult selleks spetsiaalselt ettenähtud ruumides. Need võivad olla ruumid, kus saab pidada videokonverentsi või kus mööbel on kohandatud vastavalt laste või puuetega inimeste vajadustele.

Kaitsetute kuriteoohvrite jaoks võib küsitlemine olla suure pinge allikas, seda eriti juhul, kui kuritegu oli oma olemuselt väga isiklikku sfääri tungiv. On oluline, et kuriteoohver hakkaks ülekuulajat usaldama ja see võib võtta kaua aega. Seetõttu näeb artikkel 21 ette, et enamikul juhtudel kuulab kaitsetut kuriteoohvrit üle üks ja seesama isik. Erandeid võib teha kvaliteetse õigusemõistmisega seotud põhjustel, näiteks juhul, kui on kiiresti vaja kedagi teist üle kuulata või kui tavapärane ülekuulaja ei ole parajasti kohal. Samamoodi peaks seksuaalvägivalla juhtumite puhul olema kuriteoohvril õigus sellele, et teda kuulab üle temaga samast soost isik.

Kohtumenetluse ajal tuleks asjakohaste kaitsemeetmete määramisel arvestada ka tahtliku või tahtmatu hirmutamise. Artikliga 21 nähakse selleks puhuks ette miinimummeetmed, et vähendada näiteks kohtuistungil ütluste andmise pinget. Ette nähakse meetmed, mis võimaldavad kuriteoohvril vältida silmsidet kohtualusega, ja meetmed üldsuse ja ajakirjanike saalist välja saatmiseks. Selleks, et tagada süüdistatava või kahtlustatava põhiõiguste kaitse,

teeb otsuse eelnimetatud meetmete rakendamise kohta kohus kaalutlusõigusega. Siiski peaks asjaolu, et kuriteoohver on laps, puudega inimene või seksuaalvägivalda või inimkaubanduse ohver, koostoimes individuaalse hindamisega viitama tungivalt sellele, et kaitsemeetmeid tuleb rakendada.

Võttes arvesse seda, et lapsed on välismõjule eriti vastuvõtlikud, tuleks lapsohvrite puhul tavapäraselt rakendada täiendavaid kaitsemeetmeid. Artiklis 22 on sätestatud, et laste puhul võib ülekuulamised videosalvestada ja kasutada videosalvestisi kohtus tõendina ning et juhtudel, kui lapsel ei ole esindajat, peaks õigusasutus talle esindaja määrama.

Artikkel 24 – Õigusala töötajate koolitamine

Artikli eesmärk on kehtestada koolitusnõuded kuriteoohvritega kokku puutuvatele riigiametnikele. Koolituse, sealhulgas erikoolituse tase, liik ja sagedus peaks vastama sellele, millise ulatuse ja iseloomuga on ametnike kontakt kuriteoohvritega, arvestades ka seda, kas nad puutuvad kokku mõne spetsiifilise ohvrite grupiga.

Koolitusel tuleks käsitleda teemasid, mis aitavad ametnikel kuriteoohvritesse lugupidamisega suhtuda, teha kindlaks kuriteoohvrite kaitsevajadused ja anda neile teavet, mis aitaks neil kriminaalmenetlusega paremini toime tulla ja oma õigusi edukalt teostada. Koolitusel käsitletavate teemade hulka peaksid kuuluma teadlikkus kuriteo negatiivsest mõjust kuriteoohvrile ja edasise viktimizeerimise oht, ohvrite abistamiseks ja edasisest viktimizeerimisest tuleneva mõju vähendamiseks vajalikud oskused ja teadmised, sealhulgas erimeetmed ja –meetodid, hirmutamise, ähvarduste ja ohvritele tekitatud kahju märkamine ja vältimine, kuriteoohvrite vajadustele vastava teabe ja abi kättesaadavus ning nimetatud teenustele juurdepääsu vahendid.

Artikliga 24 tagatakse lisaks, et ohvriabi- ja taastava õigusemõistmise teenuste osutajad oleksid läbinud vastava taseme koolituse, et nad oskaksid kuriteoohvreid kohelda lugupidamisega ja erapooletult ning suudaksid osutada oma teenuseid professionaalselt.

4. SUBSIDIAARSUSE PÕHIMÕTE

Liikmesriigid üksi ei suuda ettepaneku eesmärki piisavas ulatuses saavutada, kuna ettepaneku eesmärk on suurendada nendevahelist usaldust ja seetõttu tuleb kokku leppida ühistes miinimumnõuetes, mida kohaldatakse kogu Euroopa Liidus. Ettepanekuga ühtlustatakse liikmesriikide materiaalsoiguse normid, mis käsitlevad kuriteoohvrite õigusi, abiteenuseid ja kaitset, selleks et kasvatada vastastikust usaldust.

Lisaks sellele esineb viktimizeerimise puhul oluline piiriülene dimensioon, kuna suur hulk ELi kodanikke elab, töötab ja reisib ELis ning kodanikud satuvad kuritegude ohvriks välisriigis viibides. Sellisesse olukorda sattunud isikutel võib oma õiguste teostamine osutada eriti keerukaks ja kriminaalmenetluses osalemine on neile täiendavaks koormaks. Kodanikel peaks olema võimalus teostada oma õigusi teataval miinimumtasemel kogu ELis.

Seepärast on ettepanek kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega.

5. PROPORTSIONAALSUSE PÕHIMÕTE

Ettepanek on kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega, kuna see ei lähe nimetatud eesmärgi saavutamiseks ELi tasandil vajalikust kaugemale.

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV

millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut,

eriti selle artikli 82 lõiget 2,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu riikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust²⁰,

võttes arvesse Regioonide Komitee arvamust²¹,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt

ning arvestades järgmist:

- (1) Euroopa Liit on seadnud eesmärgiks säilitada ja arendada vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevat ala, mille nurgakivi on ELis tsiviil- ja kriminaalasjades tehtavate kohtuotsuste vastastikune tunnustamine.
- (2) Kuriteoohvrite kaitse ja sellealased miinimumnõuded on Euroopa Liidus olulised, seetõttu on vastu võetud nõukogu 15. märtsi 2001. aasta raamotsus 2001/220/JSK ohvrite seisundi kohta kriminaalmenetluses. 10. ja 11. detsembri 2009. aasta Euroopa Ülemkogu kohtumisel vastu võetud Stockholmi programmis on komisjonil ja liikmesriikidel palutud uurida, kuidas täiustada kuriteoohvrite kaitset käsitlevaid õigusakte ja asjaomaseid praktilisi toetusmeetmeid.
- (3) Euroopa Parlamendi 26. novembri 2009. aasta resolutsioonis naistevastase vägivalla kaotamise kohta kutsuti liikmesriike üles täiustama naistevastase vägivalla kõigi vormide vastu võitlemist käsitlevaid seadusi ja tegevuspõhimõtteid ning võitlema naistevastase vägivalla põhjustega, eelkõige ennetusmeetmete kaudu, ning kutsuti Euroopa Liitu üles tagama kõigile vägivalla ohvritele õiguse abile ja toetusele.

²⁰ ELT C [...], [...], lk [...].

²¹ ELT C [...], [...], lk [...].

- (4) Aluslepingu artikli 82 lõikes 2 nähakse ette liikmesriikides kohaldatavate miinimumeeskirjade kehtestamine, et hõlbustada kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste vastastikust tunnustamist ning politsei- ja õiguskooostööd piiriülese mõõtmega kriminaalasjades. Aluslepingu artikli 82 lõike 2 punktis c viidatakse kuriteoohvrite õigustele kui ühele valdkonnale, kus võib kehtestada miinimumeeskirju.
- (5) Kuritegu on süütegu, millega rikutakse nii ühiskonnanorme kui ka kuriteoohvri kui üksikisiku õigusi. Seetõttu tuleks kuriteoohvri staatust tunnustada ja neisse tuleks suhtuda lugupidamise ja viisakusega ning professionaalselt kõigis nende kontaktides avaliku võimu esindajatega ning ohvriabiteenuste ja taastava õigusemõistmise teenuste osutamisel, võttes arvesse nende individuaalset olukorda ja esmavajadusi, vanust, sugu, puuet ja küpsusastet ning respektierides nende füüsilist, vaimset ja moraalselt puutumatus. Kuriteoohvreid tuleks kaitsta teisese ja korduva viktimizeerimise ja hirmutamise eest, neile tuleks kuriteost taastumise hõlbustamiseks osutada asjakohaseid abiteenuseid ning neile tuleks tagada õiguskaitse kättesaadavus piisaval tasemel.
- (6) Käesoleva direktiivi eesmärk on muuta ja laiendada raamotsust 2001/220/JSK. Kuna raamotsusesse tehtavate sisuliste muudatuste arv on suur, tuleks raamotsus selguse huvides tervikuna asendada.
- (7) Käesolevas direktiivis austatakse põhiõigusi ja järgitakse Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnustatud põhimõtteid. Eelkõige soovitakse direktiiviga edendada õigust inimväärikusele, õigust elule, õigust kehalisele ja vaimsele puutumatusle, õigust era- ja perekonnaelu austamisele, õigust omandile, lapse, eakate ja puuetega inimeste õigusi ning õigust õiglasele kohtulikule arutamisele.
- (8) Käesoleva direktiiviga kehtestatakse miinimumnõuded. Liikmesriigid võivad käesolevas direktiivis sätestatud õigusi laiendada, et tagada õiguskaitse kõrgem tase.
- (9) Isikut tuleks käsitada kuriteoohvrina sõltumata sellest, kas teo toimepanija on kindlaks tehtud, vahistatud, kohtu alla antud või süüdi mõistetud, ja sõltumata sellest, kas kurjategija ja ohvri vahel on perekondlikud suhted või mitte. Kuriteo tagajärjel kannatavad ka kuriteoohvri pereliikmed, eriti kuriteo tagajärjel surma saanud ohvri pereliikmed, kellel on kriminaalmenetluse vastu õigustatud huvi. Käesoleva direktiiviga ettenähtud kaitse peaks laienema ka sellistele kaudsetele ohvritele. Kuriteoohver vajab asjakohast tuge ja abi juba enne kuriteokaebuse esitamist. Tugiteenused võivad olla määrava tähtsusega nii ohvri kuriteost taastumisel kui ka otsustamisel, kas kuriteoteade üldse esitada.
- (10) Kuriteoohvrile antav teave peaks olema piisavalt üksikasjalik tagamaks, et ohvrise suhtutakse lugupidamisega, ning võimaldamaks tal teha teadlikke otsuseid kriminaalmenetluses osalemise ja oma õiguste teostamise kohta. Seetõttu on kuriteoohvri jaoks eriti oluline teave kriminaalmenetluse staadiumi ja edenemise kohta. Samuti on oluline teave, millele tuginedes saab kuriteoohver otsustada, kas taotleda kriminaalasja menetlemisest loobumise otsuse läbivaatamist.
- (11) Kui avaliku võimu esindajad ning ohvriabiteenuste ja taastava õigusemõistmise teenuste osutajad annavad kuriteoohvrile teavet või nõustavad teda, tuleks teavet võimaluse korral esitada eri kujul ohvrile arusaadaval viisil. Samuti tuleks tagada, et kriminaalmenetluse käigus saadakse ohvrilt aru. Sellega seoses tuleks arvesse võtta

seada, mis tasemel kuriteoohver valdab keelt, milles talle teavet antakse, tema vanust, küpsust, vaimseid ja emotsionaalseid võimeid, kirjaoskuse taset ja võimalikku vaimu- või füüsilist puuet, nt nägemis- või kuulmispuuet. Samuti tuleks kriminaalmenetluse käigus arvesse võtta võimalikku asjaolu, et kuriteoohvri võime teavet edastada on piiratud.

- (12) Õigusemõistmine ei saa olla tõhus, kui kuriteoohver ei saa selgitada tema suhtes toime pandud kuriteo asjaolusid ega pädevale asutusele arusaadaval viisil tõendeid esitada. Sama oluline on tagada, et kuriteoohvrise suhtutakse austusega ja et tal on võimalik oma õigusi teostada. Kuriteoohvri ülekuulamisel ja kohtuistungil osalemisel tuleks seetõttu alati tagada tasuta suuline tõlge. Kriminaalmenetluse muudes aspektides võib vajadus suulise ja kirjaliku tõlke järele varieeruda sõltuvalt konkreetsetest küsimustest, kuriteoohvri staatusest ja sellest, mil määral ta kriminaalmenetluses osaleb ja millised eriõigused tal on. Sellistel juhtudel tuleb suuline ja kirjalik tõlge tagada ainult ulatuses, mis on vajalik kuriteoohvrile tema õiguste teostamiseks.
- (13) Nii riigiasutuste kui ka vabatahtlike pakutavad ohvriabiteenused peaksid olema kättesaadavad alates kuriteo toimepanemise hetkest, kriminaalmenetluse jooksul ja pärast menetlust vastavalt kuriteoohvri vajadustele. Ohvriabiteenuseid tuleks osutada eri viisidel, ilma ülemääraste formaalsusteta ja piisavalt suures piirkonnas, et kõigil kuriteoohvritel oleks teenustele juurdepääs. Teatavad kuriteoohvrite rühmad, sealhulgas seksuaalvägivalla, soolise vägivalla, rassivihast ajendatud kuritegude ja muude vihakuritegude ning terroriaktide ohvrid vajavad tihti spetsialiseeritud abiteenuseid nende suhtes toime pandud kuriteo iseärasuste tõttu.
- (14) Kuigi abiteenuste osutamine ei tohiks sõltuda sellest, kas kuriteoohver esitab kuriteokaebuse pädevale asutusele, nagu politsei, on õiguskaitseasutustel tihti parimad võimalused teavitada kuriteoohvreid abiteenuste olemasolust. Seetõttu soovitatakse liikmesriikidel luua sobivad tingimused kuriteoohvrite suunamiseks abiteenuste osutajate juurde, tagades muu hulgas, et andmekaitseõuetest kinni peetakse.
- (15) Kui kriminaalasja menetlemisest loobumise otsus läbi vaadatakse, peaks otsuse läbi vaatama otsuse teinud isikust või asutusest erinev isik või asutus. Otsuse läbivaatamise mehhanismi või menetlust tuleks kohaldada vastavalt siseriiklikule õigusele.
- (16) Taastava õigusemõistmise teenused, nagu lepitus ohvri ja teo toimepanija vahel, pere ja lähikondlaste nõustamine ja kogukondlik karistuse määramine, võivad olla kuriteoohvrile suureks abiks, kuid selliste teenuste osutamisel tuleb vältida edasist viktimizeerimist. Selliste teenuste osutamisel tuleks eelkõige arvesse võtta kuriteoohvri huve ja vajadusi, leevendada talle osaks saanud kahju ja vältida edasise kahju tekkimist. Taastava õigusemõistmise protsessi algatamisel ja läbiviimisel tuleks arvesse võtta selliseid asjaolusid nagu jõudude ebavõrdsus kuriteoohvri ja kurjategija vahel, kuriteoohvri vanus, küpsus ja vaimsed võimed, mis võivad piirata või vähendada tema võimet teadlikult otsustada ja võivad osutada takistuseks taastava õigusemõistmise protsessis positiivse tulemuse saavutamisel. Kuigi eraviisiliselt läbiviidav menetlus peaks üldiselt jääma konfidentsiaalseks, kui osapooled teisiti kokku ei lepi, tuleks teatavad tegurid, nagu taastava õigusemõistmise protsessi jooksul tehtud ähvardused, siiski avalikes huvides õiguskaitseasutustele teatavaks teha.
- (17) Mõned kuriteoohvrid on kriminaalmenetluse jooksul eriti kaitsetud edasise ja korduva viktimizeerimise ja hirmutamise suhtes kurjategija või temaga seotud isikute poolt.

Kuriteoohvri kaitsetu seisundi saab üldjoontes kindlaks teha kuriteoohvri isikuomadustest ja kuriteo liigist või olemusest lähtuvalt. Sellised kuriteoohvrid nagu lapsed, puuetega inimesed ning seksuaalvägivald ja inimkaubanduse ohvrid, on samuti enamikul juhtudel edasise viktimizeerimise suhtes vastuvõtlikud ning vajavad erikaitsemeetmeid. Kaitsemeetmete kasutamise võimalust tuleks piirata ainult erandolukorras, näiteks kaaludes seda süüdistatava või kahtlustatava põhiõigustega või juhul, kui kuriteoohver ise seda soovib. Selliste kuritegude ohvrite osas, nagu inimkaubandus, laste seksuaalne kuritarvitamine ja ärakasutamine ning lasteporno, mida reguleerivad spetsiifilised ja üksikasjalikud sätted eraldi õigusaktides, mis on juba vastu võetud või mille üle toimuvad läbirääkimised, ei käsitleta käesolevas direktiivis samu küsimusi.

- (18) Lisaks nimetatud kuriteoohvrite rühmadele võib isikuomadustest ja kuriteost sõltuvalt iga isik kaitsetu olla. Selle, kas isik on kaitsetu kuriteoohver, saab tõhusalt kindlaks määrata ainult individuaalse hindamisega, mille peaks esimesel võimalusel läbi viima isik, kes on pädev andma soovitusi kaitsemeetmete kasutamise kohta. Hindamisel tuleks eelkõige arvesse võtta kuriteoohvri vanust, sugu ja soolist identiteeti, etnilist ja rassilist päritolu, usutunnistust, seksuaalset sättumust, tervislikku seisundit, puudeid, suhtlemisraskusi, suhet kahtlustatava või süüdistatavaga või sõltuvust neist, seda, kas ohvri on varem olnud kokkupuuteid kuritegevusega, ja seda, milline on kuriteo liik või olemus, nagu organiseeritud kuritegevus, terrorism ja vihakuriteod, ning asjaolu, kas ohvri näol on tegemist välismaalasega. Terroriaktide ohvritele tuleb igal juhul erilist tähelepanu pöörata, pidades silmas, et terroriaktid võivad ulatuda massitapmistest kuni üksikisikute vastu suunatud terroriaktideni.
- (19) Kui on kindlaks tehtud, et kuriteoohver kuulub kaitsetute kuriteoohvrite hulka, tuleks talle kriminaalmenetluse jooksul pakkuda asjakohaseid kaitsemeetmeid. Meetmete täpne liik ja ulatus tuleks kindlaks määrata individuaalse hindamise tulemusel, koostöös kuriteoohvriga, vastavalt kohtu kaalutusõigusele. Kui kuriteoohver väljendab muret ja hirmu seoses kriminaalmenetlusega, peaks see olema kaitsemeetmete kohaldamise üle otsustamisel määrava tähtsusega.
- (20) Käesoleva direktiivi sätete kohaldamisel tuleb esikohale seada lapse huvid, nagu see on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas ja 1989. aasta ÜRO lapse õiguste konventsioonis.
- (21) Käesoleva direktiivi sätete kohaldamisel peaksid liikmesriigid tagama, et puuetega inimesed saaksid käesolevas direktiivis sätestatud õigusi täielikult kasutada teiste inimestega võrdselt, vastavalt ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonile, pidades eelkõige silmas konventsiooni neid sätteid, mis käsitlevad õigust võrdsele tunnustamisele seaduse ees, õigusemõistmise kättesaadavust võrdsetel alustel, juurdepääsu informatsioonile ja hoonetele ning kaitset ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise eest ja kaitset vägivald ja väärkohtlemise eest.
- (22) Ohtu, et õiguserikkuja ohvrit edasi viktimizeerib, ja ohtu, et viktimizeerimine toimub kriminaalmenetluses osalemise tagajärjel, tuleks vähendada, koordineerides menetlust nii, et kuriteoohvreid koheldakse austusega ja et neil tekiks usaldussuhe avaliku võimu esindajatega. Kuriteoohvri kontaktid õiguskaitseasutustega peaksid olema nii sujuvad kui võimalik ja ohver ei peaks õiguskaitseasutustega suhtlema rohkem kui menetluse jaoks absoluutselt vajalik, näiteks tuleks ülekuulamiseid videosalvestada ja kasutada videosalvestisi kohtus. Õigusala töötajatel peaks olema võimalik kasutada

mitmesuguseid eri meetmeid, et vältida kohtumenetluse ajal kuriteoohvrile tekkivat pinget, eelkõige pinget, mis tekib silmside tagajärjel õiguserikkuja, tema perekonna, temaga seotud isikute või üldsuse esindajatega. Selleks julgustatakse liikmesriike vajaduse korral kehtestama otstarbekaid ja praktilisi meetmeid, et kohtuhoonetes oleks võimalik sisse seada kuriteoohvritele eraldi ooteruumid. Kuriteoohvri eraelu puutumatus kaitse võib olla tõhusaks abinõuks edasise viktimizeerimise vältimisel; selle saavutamiseks võib kasutada erinevaid meetmeid, sealhulgas kuriteoohvri isikut ja asukohta käsitleva teabe mitteavaldamist või sellise teabe piiratud avaldamist. Lapsohvrite puhul on eraelu puutumatus kaitse, sealhulgas lapse nime mitteavaldamine, eriti tähtis.

- (23) Kui vastavalt käesolevale direktiivile tuleks lapsele määrata eestkostja ja/või esindaja, siis võib neid ülesandeid täita üks ja seesama isik või juriidiline isik, institutsioon või asutus.
- (24) Ametnikud, kes kriminaalmenetluse raames tõenäoliselt kuriteoohvritega kokku puutuvad, peaksid läbima nii sissejuhatava kui ka jätkukoolituse kuriteoohvrite vajaduste kindlakstegemisest ja rahuldamisest, mille tase peaks vastama nende võimalikele kokkupuudetele ohvritega. Koolituse juurde peaks vajadusel kuuluma ka erikoolitus.
- (25) Liikmesriigid peaksid ergutama kodanikuühiskonna organisatsioonide tegevust ja tegema nendega tihedat koostööd, sealhulgas tunnustatud ja aktiivsete valitsusväliste organisatsioonidega, kes töötavad kuriteoohvritega, eeskätt poliitiliste algatuste koostamisel, teavitus- ja teadlikkuse suurendamise kampaaniates ning teadus- ja haridusprogrammides, koolituste korraldamisel ning kuriteoohvritele suunatud toetus- ja kaitsemeetmete mõju järelevalvel ja hindamisel.
- (26) Kuna ühiste miinimumnõuete kehtestamise eesmärki ei saa saavutada liikmesriikide ühepoolse tegutsemise kaudu ei riiklikul, piirkondlikul ega kohalikul tasandil, vaid selle ulatuse ja võimalike mõjude tõttu on seda parem saavutada Euroopa Liidu tasandil, võib EL vastu võtta meetmeid vastavalt Euroopa Liidu lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttele. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev direktiiv nimetatud eesmärgi saavutamiseks vajalikust kaugemale.
- (27) Käesoleva direktiivi rakendamisel töödeldavaid isikuandmeid tuleks kaitsta vastavalt nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsusele 2008/977/JSK (kriminaalasjades tehtava politsei- ja õigusalase koostöö raames töödeldavate isikuandmete kaitse kohta)²² ja vastavalt põhimõtetele, mis on sätestatud Euroopa Nõukogu 28. jaanuari 1981. aasta konventsioonis üksikisikute kaitse kohta isikuandmete automatiseeritud töötlemisel, mille on ratifitseerinud kõik liikmesriigid.
- (28) Käesolev direktiiv ei mõjuta teiste ELi õigusaktide sätteid, milles käsitletakse eriti kaitsetute kuriteoohvrite erivajadusi sihipärasemalt ja põhjalikumalt.
- (29) [Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud protokolli (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artiklite 1, 2, 3 ja 4 kohaselt on Ühendkuningriik ja Iirimaa

²² ELT L 350, 30.12.2008, lk 60.

teatanud oma soovist osaleda käesoleva direktiivi vastuvõtmisel ja kohaldamisel] VÕI [Ilma et see piiraks Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud protokoll (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artikli 4 kohaldamist, ei osale Ühendkuningriik ja Iirimaa käesoleva direktiivi vastuvõtmisel ning see ei ole nende suhtes siduv ega kohaldatav]²³.

- (30) Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud Taani seisukohta käsitleva protokoll artiklite 1 ja 2 kohaselt ei osale Taani käesoleva direktiivi vastuvõtmisel, mistõttu see ei ole tema suhtes siduv ega kohaldatav,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

1. peatükk

SISSEJUHTAVAD SÄTTED

Artikkel 1

Eesmärgid

Käesoleva direktiivi eesmärk on tagada, et kõik kuriteoohvrid saavad asjakohast kaitset ja tuge, et neil on võimalik osaleda kriminaalmenetluses, et kuriteoohvri staatust tunnustatakse ning et kuriteoohvritesse suhtutakse lugupidamise ja viisakusega ning professionaalselt kõigis kontaktides avaliku võimu esindajatega ning ohvriabiteenuseid ja taastava õigusemõistmise teenuseid osutavate asutustega.

Artikkel 2

Mõisted

Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

- a) „kuriteoohver“ –
- i) füüsiline isik, kes on kannatanud kahju, sealhulgas tervisekahjustusi, vaimseid kannatusi, hingelist valu või varalist kahju, mille on otseselt põhjustanud kuritegu;
 - ii) sellise isiku pereliige, kelle surma on põhjustanud kuritegu;
- b) „pereliige“ – kuriteoohvri abikaasa, mitteabielulise kooselu partner, registreeritud kooselu partner, otsejoones üleneja või alaneja sugulane, vend, õde või ülalpeetav;
- c) „mitteabielulise kooselu partner“ – isik, kes elab kuriteoohvriga stabiilselt ja püsivalt koos, ilma et see suhe oleks ametiasutuses registreeritud;

²³ Direktiivi käesoleva põhjenduse lõplik sõnastus sõltub Ühendkuningriigi ja Iirimaa tegelikust seisukohast, mille need riigid võtavad protokoll (nr 21) kohaselt.

- d) „registreeritud kooselu partner“ – partner, kellega kuriteoohver elab registreeritud kooselu vastavalt liikmesriigi õigusaktidele;
- e) „taastava õigusemõistmise teenused“ – teenused, mille eesmärk on kuriteoohver ja süüdistatav kokku viia, et saavutada nende vahel vabatahtlik kokkulepe õiguserikkumisega tekitatud kahju korvamise kohta;
- f) „laps“ – alla 18 aasta vanune isik;
- g) „puudega inimene“ – isik, kellel on füüsiline, vaimne, intellektuaalne või meeleline vaegus, mis võib koostoimes erinevate takistustega tõkestada tema täielikku ja tõhusat osalemist ühiskonnaelus teistega võrdsetel alustel.

2. peatükk

TEAVITAMINE JA ABITEENUSED

Artikkel 3

Õigus saada teavet alates esimesest kokkupuutest pädeva asutusega

Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvrile antakse alates tema esimesest kokkupuutest asutusega, kelle pädevuses on vastu võtta kuriteokaebus, ilma tarbetu viivitusega järgmist teavet:

- a) teave selle kohta, kus ja kuidas saab kuriteoohver esitada kuriteokaebuse;
- b) nende asutuste ja organisatsioonide kontaktandmed, kelle poole kuriteoohver võib abiteenuste saamiseks pöörduda;
- c) teave selle kohta, milliseid abiteenuseid kuriteoohver saada võib;
- d) teave selle kohta, kuidas jätkub menetlus pärast kuriteokaebuse esitamist, ja selle kohta, milline on kuriteoohvri roll menetluses;
- e) teave selle kohta, kuidas ja mis tingimustel kuriteoohvritele kaitset pakutakse;
- f) teave selle kohta, mis ulatuses ja tingimustel on kuriteoohvril õigus saada õigusnõustamist, tasuta õigusabi või muud nõustamist;
- g) teave selle kohta, mis ulatuses ja tingimustel on kuriteoohvritel õigus hüvitisele, sealhulgas hüvitise taotlemise tähtaegade kohta;
- h) kui kuriteoohver elab teises liikmesriigis, teave tema huvide kaitseks kohaldatavate erisätete kohta;
- i) teave selle kohta, kuidas esitada kaebus, kui tema õigusi rikutakse;
- j) nende isikute või asutuste kontaktandmed, kelle poole pöörduda tema suhtes toime pandud kuriteo kohta teabe saamiseks.

Artikkel 4

Õigus saada teavet enda suhtes toime pandud kuriteo kohta

1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvrit teavitatakse tema õigusest saada tema suhtes toime pandud kuriteo kohta järgmist teavet ja et kuriteoohvrile antakse nimetatud teavet, kui ta selleks soovi avaldab:
 - a) teave kuriteoohvri esitatud kuriteokaebuse alusel algatatud kriminaalmenetluse lõpetamise otsuse, nagu otsus uurimist mitte jätkata või see lõpetada, otsus kohtumenetlust mitte algatada või see lõpetada, või kohtumenetluses tehtud lõpliku kohtuotsuse, sealhulgas määratud karistuse kohta, koos otsuse põhjustega;
 - b) teave kuriteoohvri esitatud kuriteokaebuse alusel algatatud kriminaalmenetluse käigu kohta, välja arvatud erandjuhtudel, kus see võib kriminaalmenetluse nõuetekohast jätkamist negatiivselt mõjutada;
 - c) teave kohtuistungite toimumise aja ja koha kohta.
2. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvrile pakutakse võimalust, et teda teavitatakse, kui teda puudutava kuriteo ees kohtu alla antud või karistust kandev isik vabastatakse. Nimetatud teave edastatakse kuriteoohvrile, kui ta seda soovib.
3. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohver, kes ei soovi saada lõigetes 1 ja 2 nimetatud teavet, ei saa seda teavet.

Artikkel 5

Õigus mõista ja olla mõistetud

Liikmesriigid võtavad meetmed, et tagada, et kuriteoohvrid saavad aru kõigist kontaktidest, mis neil on avaliku võimu esindajatega kriminaalmenetluse jooksul, sealhulgas avaliku võimu asutuste poolt pakutavast teabest, ja et ka kuriteoohvritest endist saadakse aru.

Artikkel 6

Õigus suulisele ja kirjalikule tõlkele

1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvrile, kes ei räägi või ei mõista asjaomases kriminaalmenetluses kasutatavat keelt, võimaldatakse tema soovil tasuta suuline tõlge kriminaalmenetluse ajal uurimisasutustes ja kohtutes läbiviidava küsitlemise või ülekuulamise, sealhulgas politsei ülekuulamise ajal, ning et kuriteoohvrile tagatakse suuline tõlge kohtuistungite ja vajalike vaheistungite ajal, milles kuriteoohver osaleb.
2. Selleks, et kuriteoohver saaks kriminaalmenetluses oma õigusi teostada, tagavad liikmesriigid, et kõigil muudel juhtudel võimaldatakse kuriteoohvrile tema soovil tasuta suuline tõlge vastavalt tema vajadustele ja rollile kriminaalmenetluses.
3. Vajaduse korral võidakse kasutada sellist kommunikatsioonitehnoloogiat nagu videokonverents, telefon või internet, välja arvatud juhul, kui tõlge füüsiline

kohalviibimine on vajalik selleks, et kuriteoohver saaks oma õigusi täielikult teostada või menetlusest aru saada.

4. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvrile, kes ei räägi või ei mõista asjaomasel kriminaalmenetluses kasutatavat keelt, võimaldatakse tema soovil tasuta järgmist teavet sisaldavate dokumentide kirjalik tõlge, ulatuses, milles sellist teavet kuriteoohvrile antakse:
 - a) pädevale asutusele esitatud kuriteokaebus;
 - b) kuriteoohvri esitatud kuriteokaebuse alusel algatatud kriminaalmenetluse lõpetamise otsus, mis sisaldab vähemalt otsuse põhjenduste kokkuvõtet;
 - c) teave, mida kuriteoohver vajab oma õiguste teostamiseks kriminaalmenetluses vastavalt tema vajadustele ja rollile nimetatud menetluses.
5. Liikmesriigid tagavad sellise menetluse või mehhanismi olemasolu, mille eesmärk on selgitada välja, kas kuriteoohver mõistab ja räägib kriminaalmenetluses kasutatavat keelt ning kas ta vajab kirjalikku tõlget ja tõlgi abi.
6. Liikmesriigid tagavad, et kooskõlas siseriiklikes õigusaktides sätestatud menetlustega on kuriteoohvril õigus vaidlustada otsus, mille kohaselt ei ole suuline või kirjalik tõlge vajalik, ning juhul kui tõlge oli kättesaadav, võimalus esitada kaebus selle kohta, et suulise tõlke kvaliteet ei olnud piisav, et kuriteoohver saaks oma õigusi täielikult teostada või menetlusest aru saada.

Artikkel 7

Õigus ohvriabiteenustele

1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvril ja tema pereliikmetel on juurdepääs tasuta konfidentsiaalsetele ohvriabiteenustele vastavalt nende vajadustele.
2. Nimetatud teenuste raames pakutakse vähemalt järgmist:
 - a) kuriteoohvrite õigustega seotud teave, nõustamine ja tugi, sealhulgas seoses sellega, kuidas taotleda riigilt hüvitist kuriteoga tekitatud kahju eest, ja kuriteoohvri rolliga kriminaalmenetluses, kaasa arvatud kohtuistungitel osalemiseks ettevalmistumise kohta;
 - b) teave spetsialiseeritud abiteenuste kohta ja vajaduse korral suunamine neid osutavatesse asutustesse;
 - c) emotsionaalne ja psühholoogiline nõustamine;
 - d) kuriteo tagajärjel tekkinud rahaliste ja praktiliste küsimustega seotud nõustamine.
3. Liikmesriigid hõlbustavad kuriteoohvrite suunamist ohvriabiteenuseid osutavatesse asutustesse kuriteokaebuse vastu võtnud ja muude asjakohaste asutuste poolt.

4. Liikmesriigid toetavad lisaks üldistele ohvriabiteenustele spetsialiseeritud ohvriabiteenuste osutamise alustamist ja arendamist.

3. peatükk

KRIMINAALMENETLUSES OSALEMINE

Artikkel 8

Kuriteoohvri õigus kuriteokaebuse kättesaamise kinnitamisele

Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohver saab kirjaliku kinnituse liikmesriigis asjakohasele ametiasutusele esitatud kuriteokaebuse kättesaamise kohta.

Artikkel 9

Õigus anda selgitusi

Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohver võib kriminaalmenetluse käigus anda selgitusi ja esitada tõendeid.

Artikkel 10

Õigused kriminaalasja menetlemisest loobumise otsuse korral

1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvril on õigus nõuda kriminaalasja menetlemisest loobumise otsuse läbivaatamist.
2. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvrile antakse piisavalt teavet, et otsustada, kas nõuda kriminaalasja menetlemisest loobumise otsuse läbivaatamist.

Artikkel 11

Õigus tagatistele seoses lepituse ja muude taastava õigusemõistmise teenustega

1. Liikmesriigid kehtestavad kuriteoohvri kaitseks hirmutamise ja edasise viktimizeerimise eest lepituse ja muude taastava õigusemõistmise teenuste osutamisel kohaldatavad nõuded. Nimetatud nõuded peaksid sisaldama vähemalt järgmist:
 - a) lepitusmenetlust ja muid taastava õigusemõistmise teenuseid kasutatakse ainult juhul, kui see on kuriteoohvri huvides, ning kuriteoohvri vabal ja teadlikul nõusolekul; nõusoleku võib igal ajal tagasi võtta;
 - b) enne, kui kuriteoohver nõustub osalema taastava õigusemõistmise protsessis, antakse talle kogu erapooletu teave protsessi, selle võimalike tulemuste ja võimaliku kokkuleppe rakendamise järelevalve korra kohta;
 - c) kahtlustatav või süüdistatav või kuriteo toimepanija peab võtma vastutuse oma teo eest;

- d) kokkuleppe sõlmimine on vabatahtlik ja kokkulepet võetakse kriminaalmenetluse jätkumisel arvesse;
 - e) lepitusmenetluse või muu taastava õigusemõistmise protsessi käigus toimuv arutelu, mis ei toimu avalikult, on konfidentsiaalne ja seda ei avaldata hiljem, välja arvatud osapoolte nõusolekul või juhul, kui see on liikmesriigi õigusaktide kohaselt vajalik ülekaaluka avaliku huvi tõttu.
2. Liikmesriigid hõlbustavad suunamist lepitusmenetlust või muid taastava õigusemõistmise teenuseid osutavatesse asutustesse, kaasa arvatud suunamistingimuste reeglistiku kehtestamisega.

Artikkel 12

Õigus tasuta õigusabile

Liikmesriigid tagavad, et kuriteohvril on kooskõlas siseriiklikes õigusaktides sätestatud menetlustega juurdepääs tasuta õigusabile, juhul kui ta on kriminaalmenetluse osaline.

Artikkel 13

Õigus kulude hüvitamisele

Liikmesriigid tagavad kriminaalmenetluses osalevale kuriteohvrile kooskõlas siseriiklikes õigusaktides sätestatud menetlustega võimaluse taotleda kriminaalmenetluses osalemise, sealhulgas kohtuistungitel osalemise tagajärjel kantud kulude hüvitamist.

Artikkel 14

Õigus vara tagastamisele

Liikmesriigid tagavad, et kuriteohvrile kuuluv ja kriminaalmenetluse käigus arestitud vara, mida on võimalik tagastada, tagastatakse ohvrile viivitamata, kui see ei ole kriminaalmenetluse jaoks vajalik.

Artikkel 15

Õigus kriminaalmenetluse käigus kuriteo toimepanijalt hüvitise saamise otsuse tegemise kohta

1. Liikmesriigid tagavad, et kriminaalmenetluse käigus on kuriteohvril õigus sellele, et mõistliku aja jooksul tehakse otsus kuriteo toimepanijalt hüvitise saamise kohta.

Esimest löiku ei kohaldata, kui liikmesriigi õigusaktidega on sätestatud kuriteole eelnenud olukorra taastamine või kahju hüvitamine muul viisil.
2. Liikmesriigid võtavad meetmed, et ärgitada kuritegude toimepanijaid kuriteohvritele kahju piisavalt hüvitama.

Artikkel 16

Teises liikmesriigis elava kuriteoohvri õigused

1. Liikmesriigid tagavad, et nende pädevad asutused saavad võtta asjakohaseid meetmeid vähendamaks raskusi, mis tekivad eelkõige menetluse korraldamise osas, kui kuriteoohver ei ole selle liikmesriigi elanik, kus kuritegu toime pandi. Selleks peaksid selle liikmesriigi ametiasutused, kus kuritegu toime pandi, eelkõige suutma järgmist:
 - võtma kuriteoohvri ütlused viivitamata pärast seda, kui kuriteokaebus on esitatud asjaomasele asutusele;
 - nii palju kui võimalik rakendada videokonverentsi ja telefonikonverentsi käsitlevaid sätteid, mis on kehtestatud 29. mai 2000. aasta Euroopa Liidu liikmesriikide vahelist vastastikust õigusabi kriminaalasjades käsitleva konventsiooniga, eesmärgiga ära kuulata välisriigis elava kuriteoohvri selgitused.
2. Liikmesriigid tagavad, et isik, kes langeb kuriteo ohvriks liikmesriigis, mille elanik ta ei ole, võib esitada kuriteokaebuse oma elukohaliikmesriigi pädevale asutusele, kui ta ei saanud seda teha liikmesriigis, kus kuritegu toime pandi, või kui ta ei soovinud seda teha kuriteo puhul, mis on siseriikliku õiguse kohaselt määratletud kui raske kuritegu.
3. Ilma et see piiraks kuriteokaebuse saanud liikmesriigi jurisdiktsiooni, edastab pädev asutus, kellele kuriteokaebus esitati, selle viivitamata pädevale asutusele, kes kelle territooriumil kuritegu toime pandi.

4. peatükk

KURITEOOHVRI KAITSETU SEISUNDI TUNNUSTAMINE JA KAITSE

Artikkel 17

Õigus kaitsele

1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvri ja tema pereliikmete turvalisuse kaitseks on kättesaadavad meetmed, millega neid kaitstakse kättemaksu, hirmutamise ning korduva ja edasise viktimizeerimise eest.
2. Lõikes 1 nimetatud meetmete hulka kuuluvad eelkõige meetmed kuriteoohvri ja tema pereliikmete füüsiliseks kaitseks, meetmed, millega tagatakse, et kuriteoohvri ja kuriteo toimepanija vahelist kokkupuudet ruumides, kus kriminaalmenetlust toimetatakse, saab vältida, ning meetmed, millega tagatakse, et psühholoogilise või emotsionaalse trauma tekkimise oht kuriteoohvri ülekuulamise või ütluste andmise ajal on minimaalne ning et kuriteoohvri turvalisus ja väärikus on tagatud.

Artikkel 18
Kaitsetu kuriteoohvri määratlus

1. Käesoleva direktiivi tähenduses käsitatakse järgmisi kuriteoohvrite rühmi kaitsetute kuriteoohvritena nende isikuomaduste tõttu:
 - a) lapsed;
 - b) puuetega inimesed.
2. Käesoleva direktiivi tähenduses käsitatakse järgmisi kuriteoohvrite rühmi kaitsetute kuriteoohvritena nende suhtes toime pandud kuriteo olemuse või liigi tõttu:
 - a) seksuaalvägivalla ohvrid;
 - b) inimkaubanduse ohvrid.
3. Liikmesriigid tagavad, et kõigi muude kuriteoohvrite puhul viiakse kooskõlas siseriiklikes õigusaktides sätestatud menetlustega õigeaegselt läbi individuaalne hindamine, et kindlaks teha, kas tegemist on kaitsetu kuriteoohvriga, kes on oma isikuomaduste või tema suhtes toime pandud kuriteo liigi või olemuse tõttu vastuvõtlik teisele või korduva viktimizeerimise või hirmutamise suhtes.
4. Liikmesriigid tagavad, et kõigi lõigetes 1, 2 ja 3 määratletud kaitsetute kuriteoohvrite suhtes viiakse kooskõlas siseriiklikes õigusaktides sätestatud menetlustega õigeaegselt läbi individuaalne hindamine, et kindlaks teha, milliseid artiklis 21 ja 22 sätestatud erimeetmeid nende suhtes kohaldama peaks. Hindamise läbiviimisel tuleb arvesse võtta kaitsetu kuriteoohvri soove, kaasa arvatud juhul, kui ohver ei soovi kaitsemeetmete kohaldamist.
5. Hindamise ulatust võib kohandada vastavalt kuriteo raskusastmele ja ohvrile tekitatud ilmsele kahjule.

Artikkel 19
Õigus vältida kokkupuudet kuriteoohvri ja teo toimepanija vahel

Liikmesriigid loovad järk-järgult sellised tingimused, mis on vajalikud kuriteoohvrite ja süüdistatavate või kahtlustatavate vahelise kokkupuute vältimiseks mis tahes kohas, kus kuriteoohver võib isiklikult kokku puutuda avaliku võimu esindajatega enda kuriteoohvri rolli tõttu, ja eelkõige ruumides, kus toimetatakse kriminaalmenetlust.

Artikkel 20
Kuriteoohvri õigus saada kriminaalmenetluses ülekuulamisel kaitset

Liikmesriigid tagavad, et:

- a) kuriteoohvrit küsitatakse põhjendamatu viivitusega pärast kuriteokaebuse esitamist pädevale asutusele;
- b) kuriteoohvrit küsitatakse võimalikult vähe kordi ja küsitlusi korraldatakse ainult juhul, kui see on kriminaalmenetluse toimetamise eesmärgil vältimatu;

- c) kuriteoohvri võib vajaduse korral kaasas olla esindaja või tema valitud isik, välja arvatud juhul, kui selle isiku suhtes ei ole tehtud vastupidist põhjendatud otsust.

Artikkel 21

Kaitsetu kuriteoohvri õigus saada kriminaalmenetluse jooksul kaitset

1. Liikmesriigid tagavad, et artiklis 18 nimetatud kaitsetute kuriteoohvrite suhtes kohaldatakse lõigetes 2 ja 3 sätestatud meetmeid kooskõlas artikli 18 lõikes 4 sätestatud individuaalse hindamise ja kohtu kaalutusõigusega.
2. Kaitsetule kuriteoohvrile pakutakse kriminaalmenetluse jooksul järgmisi meetmeid:
 - a) kuriteoohvri küsitlemine toimub selleks kavandatud või kohandatud ruumides;
 - b) kuriteoohvri küsitlemist juhivad või selle juures viibivad selleks koolitatud spetsialistid;
 - c) kuriteoohvri küsitlemist viib iga kord läbi üks ja seesama isik või isikud, välja arvatud juhul, kui see on vastuolus kvaliteetse õigusemõistmise põhimõtetega;
 - d) seksuaalvägivalla ohvrit küsitleb temaga samast soost isik.
3. Kaitsetule kuriteoohvrile pakutakse kohtumenetluse jooksul järgmisi meetmeid:
 - a) meetmed, mis võimaldavad vältida silmsidet kuriteoohvri ja kohtualuse vahel, sealhulgas tõendite kogumisel, kasutades selleks asjakohaseid vahendeid, sealhulgas kommunikatsioonitehnoloogiat;
 - b) meetmed, mille abil saab kuriteoohvri selgitusi kohtusaalis kuulata, ilma et kuriteoohver oleks kohtusaalis kohal, kasutades selleks eelkõige asjakohast kommunikatsioonitehnoloogiat;
 - c) meetmed sellise tarbetu ülekuulamise vältimiseks, mis puudutab kuriteoohvri eraelu ja mitte toimepandud kuritegu, ning
 - d) meetmed, mis võimaldavad kohtuistungit kinniseks kuulutada.

Artikkel 22

Lapsohvri õigus saada kriminaalmenetluse jooksul kaitset

Lisaks artiklis 21 sätestatud meetmetele tagavad liikmesriigid lapsohvrite puhul järgmiste meetmete kohaldamise:

- a) kriminaalmenetluse jooksul videosalvestatakse kõik kuriteoohvri küsitlused ja küsitluste videosalvestisi võib vastavalt liikmesriigi õigusaktidele kasutada tõendina kriminaalkohtumenetluses;
- b) õigusasutused määravad lapsohvrile kriminaaluurimises ja kohtumenetluses eriesindaja, kui liikmesriigi õigusaktide kohaselt vanemliku vastutuse kandjad ei saa

last esindada enda ja lapsohvri huvide konflikti tõttu või kui laps on saatjata või perekonnast lahutatud.

Artikkel 23

Õigus eraelu kaitsele

1. Liikmesriigid tagavad, et õigusasutused saavad kohtumenetluse jooksul kohaldada asjakohaseid meetmeid kuriteohvri ja tema pereliikmete eraelu ja fotokujutiste kaitseks.
2. Liikmesriigid ärgitavad ajakirjandust välja töötama eneseregulatsioonimeetmeid kuriteohvrite eraelu, isikupuutumatus ja isikuandmete kaitseks.

6. peatükk

ÜLDSÄTTED

Artikkel 24

Õigusala töötajate koolitamine

1. Liikmesriigid tagavad, et politsei-, prokuratuuri ja kohtutöötajad läbivad üld- ja erikoolituse, mille tase vastab nende võimalikele kokkupuudetele kuriteohvritega, et teadvustada neile kuriteohvrite vajadusi ning vajadust suhtuda kuriteohvritesse erapooletult, lugupidavalt ja professionaalselt.
2. Liikmesriigid tagavad, et kohtunikel on võimalik saada üld- ja erikoolitust, et teadvustada neile kuriteohvrite vajadusi ning vajadust suhtuda kuriteohvritesse erapooletult, lugupidavalt ja professionaalselt.
3. Liikmesriigid võtavad meetmed tagamaks, et isikud, kes osutavad ohvriabi- ja taastava õigusemõistmise teenuseid, läbivad piisava koolituse, mille tase vastab nende võimalikele kokkupuudetele kuriteohvritega, ja peavad kinni kutsenõuetest, et tagada teenuste osutamine erapooletul, lugupidaval ja professionaalsel viisil.
4. Vastavalt töötaja töökohustustele ning sõltuvalt töötaja ja kuriteohvrite kokkupuute laadist ja tasemest tuleb koolitusel käsitleda vähemalt järgmisi teemasid: kuriteo mõju kuriteohvrile, hirmutamise, korduva ja teisese viktimizeerimise oht ning kuidas seda vältida ning ohvriabiteenuste kättesaadavus ja asjakohasus.

Artikkel 25

Koostöö ja teenuste koordineerimine

1. Liikmesriigid teevad koostööd, et aidata kaasa kuriteohvrite õiguste ja huvide tõhusale kaitsele kriminaalmenetluses, kas kohtusüsteemiga otseselt seotud kontaktasutuste võrgu või kuriteohvrite tugiorganisatsioonide vaheliste sidemete vormis, saades tuge kuriteohvrite küsimustega tegelevatelt Euroopa koostöövõrgustikelt.

2. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvritega tegelevad ja neile abiteenuseid osutavad asutused töötavad ühiselt, et luua kuriteoohvrite õiguste tagamiseks ühtne lähenemisviis ning vähendada kuritegevuse negatiivset mõju, teise ja korduva viktimizeerimise ohtu ning et kuriteoohvri ja õiguskaitseasutuste vaheline suhtlus oleks kuriteoohvrile vähem koormav.

7. peatükk

LÖPPSÄTTED

Artikkel 26

Ülevõtmine

1. Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt [kahe aasta möödudes käesoleva direktiivi jõustumisest].
2. Liikmesriigid edastavad komisjonile viivitamata käesoleva direktiiviga reguleeritavas valdkonnas nende poolt vastuvõetud siseriiklike õigusnormide teksti ning nende normide ja käesoleva direktiivi vahelise vastavustabeli.
3. Kui liikmesriigid need normid vastu võtavad, lisavad nad nendesse normidesse või nende normide ametliku avaldamise korral nende juurde viite käesolevale direktiivile. Sellise viitamise viisi näevad ette liikmesriigid.

Artikkel 27

Andmete ja statistika esitamine

Liikmesriigid edastavad Euroopa Komisjonile andmed kuriteoohvritega seotud siseriiklike õigusaktidega ettenähtud menetluste kohaldamise kohta hiljemalt [kahe aasta möödudes käesoleva direktiivi jõustumisest].

Artikkel 28

Asendamine

Raamotsus 2001/220/JSK asendatakse käesoleva direktiivi vastuvõtmises osalevate liikmesriikide jaoks, ilma et see piiraks liikmesriikide kohustusi, mis on seotud raamotsuse ülevõtmise tähtaegadega.

Käesoleva direktiivi vastuvõtmises osalevate liikmesriikide osas tõlgendatakse viiteid raamotsusele viidetena käesolevale direktiivile.

Artikkel 29

Jõustumine

Käesolev direktiiv jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Artikkel 30
Adressaadid

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele kooskõlas aluslepingutega.

Brüssel,

Euroopa Parlamendi nimel
president

Nõukogu nimel
eesistuja